

Милясевич И.В. ЖУРНАЛ «ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО ЗЕМСТВА» (1912 – 1914 ГГ.) – ЛЕТОПИСЬ ЗЕМСКОЙ ЖИЗНИ ВОЛЫНИ

Изложена история главного журнала волынского земства начала XX века «Известия Волынского губернского земства», анализируется его содержание и функциональные особенности, определяется место среди других периодических изданий.

Ключевые слова: периодические издания, Волынь, земство, история, краеведение.

Milyasevych I. THE MAGAZINE «IZVESTIYA VOLYNSKOGO GUBERNSKOGO ZEMSTVA» (1912 – 1914) – CHRONICLE LIFE OF VOLYN' ZEMSTVO

The article deals with the history of principal magazine of Volyn' Zemstvo at the beginning of the 20-th century «Izvestiya Volynskogogubernskogozemstva», contents and functional features are analyzed, place among others periodicals are determined.

Key words: periodicals, Volyn, Zemstvo, history, regional history

УДК 930.2:77

Я.В. Красилюк

ФОТОГРАФІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття знайомить читача з розумінням візуальної експансії, показує місце сфери візуального у сучасній гуманітаристиці, простежує традицію вивчення фотографії, вказує на необхідність використання фотографій та розкриває окремі теоретичні аспекти дослідження фотографії як повноцінного джерела у вивченні історії.

Ключові слова: візуальна експансія, «візуальний поворот», сфера візуального, візуальнеджерело, фотографія, історія.

Питання дослідження фотографії стає досить актуальним у зв'язку з все ширшим і масштабнішим використанням візуальних образів. Візуальна експансія сучасного світу спонукає наукову спільноту до використання фотографії як повноцінного джерела і визнання права фотографії на самостійне існування у галузі історичної документалістики.

історично склалася традиція дослідження фотографії на підставі методів, запозичених з інших галузей (антропологія, соціологія), які дещо опускають особливості фотографії як джерела. Досвід вивчення теорії та історії фотографії, який існує на даний момент, засвідчує наявність помітних лакун у систематизації й осмисленні цього виду документів.

Мета статті – окреслити теоретичні проблеми дослідження фотографії як історичного джерела знань про минуле.

До середини ХХ ст. в дослідженні фотографії як такої переважав мистецтвознавчий підхід, який звужував сферу інтересів вивчення до специфіки художніх практик, методів і жанрів, естетичних якостей окремих творів, біографій їх авторів. Зміни, які відбулись у гуманітарних науках у другій половині ХХ ст., обумовили перехід у вивченні фотографії від мистецтвознавчої парадигми до парадигми дослідження культури (С.Зонтаг), соціальних практик і соціальних об'єктів (П.Бурдье), історичного минулого (А. Людтке).

Сам факт відсутності або недостатньої кількості текстової інформації спонукав дослідників до використання фотографічних зображень. Унікальність фотографії полягає у тому, що вона є практично загальнодоступним джерелом. Фотографії зустрічаються нам всюди, починаючи з власної оселі (сімейний фотоальбом, рамки на стіні/столі) і завершуючи офіційними світлинами у пресі. Місцем зберігання фотографій є місцеві архіви, приватні та музейні колекції, букіністика, буклети та альбоми тематичного та хронологічного характеру, сімейні фотоальбоми. Як варіант, де ще можуть бути історичні фотографії, – «блошиний ринок». Недолік цих фотографій полягає в тому, що вони не мають вказівки про власне походження, автора і попереднього власника, людей, котрі зафіксовані на фотографії, що впливає на повноту дослідження (це те ж саме, що людина без паспорта, в якому містяться важливі дані про неї).

Спірним залишається питання, чи можна стовідсотково довіряти фотографії. Фотографії – дуже важливе інформативне джерело, але не відкидаймо той факт, що, як і інші джерела, вони можуть вводити в оману. У відношенні будь-якого іншого джерела, будь то тексти, статистика або картини, читачеві або глядачеві ясно, що вони являють собою «переклад», інтерпретацію дійсності. Очевидним залишається той факт, що між реальністю і текстом знаходиться автор,

.....
якому спочатку потрібно побачити дійсність, потім витлумачити її, а вже потім тільки описати. Це все дуже суб'єктивні процеси, які, природно, перекручують факти.

Лише на перший погляд здається, що фотодокументи можна досить легко аналізувати, а їх дослідження не потребує надто великих зусиль. Але сучасний дослідник, аналізуючи інформацію, отриману в ході вивчення фотографії, в кінцевому результаті може отримати не ті уявлення, котрі вкладали в свої дії її автори. О. Аннанурова підкреслює той факт, що значення фотографій досить динамічне, їх прочитання залежить від сприйняття побаченого глядачем, від середовища, в якому знаходяться фотознімки, організації їх у просторі та інших внутрішніх чинників [1].

Потрібно критично підходити до вивчення фотодокументів, оскільки люди на світлинах досить часто позують для фотографа, намагаючись у такий спосіб представити себе такими, якими вони хочуть, щоб їх бачили, а не такими, якими вони є насправді (незмінна тенденція, притаманна й сьогодні). Особливо це стосується більш ранніх періодів, коли фотокамера була малодоступним явищем, а фотографія взагалі вважалась високим мистецтвом. Крім того, фотографи, часто вважаючи себе художниками, прагнули сконструювати потрібну композицію, тому значна кількість фотографій, як ми бачимо, набули рис постановки. Тому при аналізі таких фотографій слід розібратись, яка частка постановки в них міститься, тобто визначити відсоток значущої (правдивої) інформативності зображення, щоб знати напевне, наскільки цій фотографії можна довіряти.

Варто брати до уваги, що існує ідеологія візуальних форм, яка визначає норми фотографування та розуміння того, що є норма (що може бути сфотографовано, що обов'язково має бути сфотографовано, а також те, що в жодному разі не підлягає фотографуванню, а заборонене для фіксування фотокамерою), с. Зонтаг припускає, що узурпація реальності стає можливою для фотографії саме завдяки її здатності створювати ілюзію реальності: «Фотографія – не лише зображення (в тій мірі, в якій зображенням є малярська картина), не лише інтерпретація реального; вона сама результат копіювання, безпосереднього відбиття з матриці реального, подібно до посмертної маски чи відбитка ноги» [2].

У такому разі досліднику потрібно докласти досить значних зусиль та витратити необмежену кількість часу, аби якісно та об'єктивно дослідити фотодокумент (скласти, так би мовити, його паспорт, визначити ступінь фактологічної значущості). Зокрема, як пише Ю.М. Лотман, історик має виступати в ролі дешифрувальника тексту, оскільки між подією «як це сталося» та істориком стоїть текст, в котрому події постають у зашифрованому вигляді» [3, с. 238].

При вивченні зображень, потрібно зважати на час, коли його було зроблено. Публікація фотографії може бути не лише демонстрацією готового зображення, а й ідеологічною маніпуляцією, або ж редакторською обробкою, що може вплинути на її сприйняття і сенс. Варто пам'ятати й промонтаж негативу – ретушування частини фотографії або заклеювання (сьогодні це робиться за допомогою комп'ютера).

Головним аспектом є позиція, що кожен знімок переслідує якусь мету і має певний сенс. Наприклад, сімейний альбом є способом конструювання біографії, проте не повної, оскільки в ньому відбиті лише деякі значущі епізоди з нагоди якихось святкових подій або сімейних ритуалів (ми ж не можемо весь час перебувати в об'єктиві фотокамери і фіксувати своє життя до дрібничок). Щоб правильно зрозуміти зміст фотографії, досліднику потрібно зіставити, порівняти фотографію з іншими зображеннями, наприклад, з фотографіями, які показують протилежний факт (фотографія-антипод), а також перевірити відповідність цієї ж фотографії з іншими джерелами – листами, щоденниками, актами, інтерв'ю очевидців тощо. Особливо ефективним є зіставлення з фотографіями, які показують щось протилежне. Наприклад, стандартні фото з сімейного альбому. Навіть у них є антиподи. Напевно, всім знайомі «невдалі» фотографії, які були зняті «до» і «після» передбачуваного (вдалого) моменту.

Зарубіжні історики С. Кракоєр та Р. Барвес [4], вважають, що знімок слід розглядати лише в контексті дискурсу, в котрому він виник. Фотографії стають зрозумілими лише, якщо їх пов'язати з тією епохою, тими умовами, коли вони були зроблені. Історики також наголошують, що фотографії як історичне джерело потребують дослідження з обов'язковим застосуванням методів лінгвістики, історичної психології, історичної демографії, культурології, соціології, політології, тощо, оскільки дослідник, таким чином, зможе наблизитись до розуміння історичного минулого.

Актуальним питанням залишається тлумачення фотографічних зображень. Інтерпретуючи фотографічні матеріали, дослідник отримує візуальні дані. Класик документальної фотографії Д. Ланге, характеризуючи мету своєї діяльності, описала суть візуальних соціологічних студій: «Фокусом цікавості фотографії є людина. Вона реєструє її повсякденне життя на роботі, на війні, в розвагах чи її діяльність протягом доби, пори року чи фази життя. Фотографія відображає інститути людини – сім'ю, церкву, уряд, політичні організації, клуби, професійні спілки» [5]. Особа, яка зображена на фотографії, тобто сфотографована, є ніби свідком того суспільства, тієї епохи, в умовах котрих було зроблено фото. Особи, зображені на фотографіях часто виконують, так би мовити, соціальні ролі, наприклад, образ чоловіка-батька, образ жінки-матері, образ дитини. Хоча фотографія може містити й інше значення, наприклад «фотографія, послана дочкою не є лише зображенням її чоловіка, а й також символом її соціального успіху» [6].

Таким чином, конкретика змісту фотографії відображає тенденції розвитку суспільства, вимальовуючи бачення й розуміння особливостей побуту, умов виробничого процесу, дозвілля, моди, соціального статусу, гендерних особливостей. Фотографія відображає зафіксовані візуально й віддалені одне від одного у часі адміністративні, громадські, спортивні, культурні споруди, житлові будинки, крамниці, транспорт, особливості ландшафту та архітектури тощо. Фотографія дозволяє здійснювати аналіз подібних і відмінних рис, виявляти послідовність і динаміку змін того чинного факту, явища.

Інформаційний потенціал фотографій настільки багатий, що розкриває перед сучасними науковцями широкі горизонти для більш детального їх дослідження.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Аннанурова О. Фотография в смысловом пространстве музея: к постановке проблемы. – [Электр.ресурс] : <http://museolog.rsuh.ru/pdf/annanurova.pdf>
2. Зонтаг С. Взгляд на фотографию // Философия фотографии. – [Электр.ресурс] : <http://www.photographer.ru/resources/names/magazine/articles/42.htm>
3. Лотман Ю. М. Семиотика культуры и понятие текста // Лотман Ю.М. Избранные статьи. – Таллинн, 1992. – Т. 1. – 478 с.
4. Зайцева Е.В. Фотографии как исторический источник истории повседневности города Ставрополя середины XIX – начала XX веков // Новая локальная история: методы, источники, столичная и провинциальная историография. Межвуз. науч.-образов. центр / Интернет-конференции. – [Электр.ресурс]
5. Дягилева Н.С. Анализ фотографии как метод качественного социологического исследования // Материалы междунар. заочн. науч.-практ. конф. «Современные тенденции общественных наук: политология, социология, философия». – 2011. – 25 апреля. sibac.info/files/2011_04.../Dyagileva.doc
6. Бурдые П. Фотография как средство и индекс социальной интеграции / Научная электронная библиотека. – [Электр.ресурс] : <http://elibrary.ru/item.asp?id=9234933>

Красильюк Я.В. ФОТОГРАФИЯ КАК ИСТОЧНИК: ОТДЕЛЬНЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Статья знакомит читателя с пониманием визуальной экспансии, показывающая сферы визуального в современной гуманитаристике, прослеживает традицию изучения фотографии, указывает на необходимость использования фотографий и раскрывает отдельные теоретические аспекты исследования фотографии как полноценного источника в изучении истории.

Ключевые слова: визуальная экспансия, «визуальный поворот», сфера визуального, визуальный источник, фотография, история.

Krasylyuk Y.V. PHOTO AS SOURCE: SOME THEORETICAL ASPECTS OF RESEARCH

The article introduces the reader with an understanding of visual expansion shows the location of the visual field in contemporary humanities, follows the tradition of studying the pictures indicate the need for use of photos and reveals some theoretical aspects of the study of photography as a valuable source for the study of history.

Keywords: visual expansion, «visual turn», visual field, visual source, photography, history.